

НЕОБХІДНІСТЬ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ НАВЧАЮЧИХ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Козубцова Л.С., Козубцов М.К., к.т.н. Козубцов І.М.

Як оцінювати роботу студентів та курсантів під час проведення інтерактивних уроків, як підтвердити, що вони справді набули необхідні знання, уміння і навички, сформували у себе значущі для сучасного життя цінності та компетентності. З цими важливими проблемними питаннями оцінювання знань та умінь навчаючих, як з перпоною на шляху педагогічної діяльності зустрічається кожен молодий педагог. Ці важливі проблемні питання спонукають і педагогів, які застосовують інтерактивні технології, переосмислювати критерії оцінювання навчальних досягнень студентів та курсантів.

Існуюча за радянських часів, а згодом впроваджена Болонська рейтингова система оцінювання – система, в основу якої покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента з певного кредитного модуля (дисципліни), не об'єктивно і всебічно забезпечує оцінювання інтерактивне навчання. До Болонської рейтингової системи оцінювання включає в собі: рейтингові бали з навчальної дисципліни; рейтингову оцінку з дисципліни; семестровий рейтинг; інтегральний рейтинг та семибальну шкалу

(А, В, С, D, E, FX, F) та подвійне (описове та статистичне) визначення цих оцінок.

Так рейтингові бали з навчальної дисципліни (r_k) – кількісна оцінка у балах результатів певної навчальної діяльності студента з урахуванням її вагомості та якості.

Рейтингова оцінка з дисципліни RD – кількісна оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля з урахуванням якості навчальної діяльності протягом семестру.

Система оцінювання ECTS – європейська система оцінювання успішності засвоєння студентом кредитних модулів. Система передбачає семибальну шкалу (А, В, С, D, E, FX, F) та подвійне (описове та статистичне) визначення цих оцінок.

Семестровий рейтинг $R(t)$ – це кількісна характеристика успішності навчання студента у певному семестрі.

Інтегральний рейтинг $RI(T)$ – це кількісна характеристика успішності навчання студента в цілому за попередній період навчання.

Як бачимо система в значній мірі морально та психологічно пригнічує навчаючих, шляхом розподілу навчаючих на осі рейтингу, підкреслюючи розумові здібності та вади навчаючих. Досвідчені

педагоги радять молоді, щоб вони намагалися ніколи не застосовувати слово «розподіляйтесь», «розподіляти» навчаючих, їх слід об'єднувати. З об'єднаних студентів та курсантів виростають дорослі, здатні об'єднуватися працювати разом, виростає об'єднана країна, держава та нація. Особливо це стосується такого важливого вміння, як здатність відстоювати свою думку чи аргументувати свою позицію під час дискусії або дебатів. Отже, оцінювання повинно базуватися саме на цих важливих вміннях, а не лише на оцінюванні здатності навчаючого запам'ятовувати та відтворювати фрагменти інформації. Разом із застосуванням традиційних методів оцінювання рівня навчальних досягнень навчаючих педагог повинен шукати також альтернативні підходи. Певною мірою це стосується інтерактивних технологій навчання; дебатів, рольової гри, аналізу випадку, дискусії, обговорення в групі, на перший погляд сприймаються скоріше як гра, ніж серйозне навчання. Однак досвідчені педагоги стверджують що – це навчання майбутнього. Яким же чином викладач-педагог переконається або мати підтвердження того, що введені ним новації у сучасне заняття забезпечить досягнення якісних результатів навчання та засвоєння студентами та курсантами. Адже існуючі підходи до оцінювання не чітко формулюють завдань оцінювання знань та вмінь навчаючих. При розробці нових підходів до оцінювання першим кроком слід би чітко сформулювати завдань оцінювання, а саме перерахуємо головні з

них:

- показати навчаючим, як вони досягли мети уроку;
- визначити найкращих за результатами учнів;
- стимулювати мотивацію учнів до навчання та отримання знань;
- визначити рівень здібностей учнів;
- з'ясувати, чи є необхідність у додатковому навчанні або «перенавчанні»;
- поставити оцінки.

Перераховані завдання оцінювання є актуальними

Низька активність і пригніченість виникає у навчаючих лише у випадках несправедливого оцінювання їх знань та умінь педагогами-початківцями. Тому, на першому занятті слід педагогу повідомити всім навчаючим про завдання, проінформувати їх про критерії, за якими воно буде оцінюватися. Такий підхід заздалегідь дає можливість досягнути більшої ефективності навчання.

Досвідчені викладачі-педагоги здійснюють відкрите оцінювання результатів навчання самими навчаючими, але не використовують результати такого оцінювання для виставлення оцінок у балах. Відкрите ж оцінювання результатів навчання самими навчаючими з використанням результатів такого оцінювання для виставлення оцінок має набагато ширший зміст. Вже на етапі навчання навчаючі слідкують за відповідями навчаючих, допомагаючи

викладачеві оцінювати їх знання, тим самим вони показують власні знання з відповідного матеріалу та набуття вмінь та критеріїв оцінювати знання, як педагоги [1, 2].

Ось тому, нові стратегії оцінювання повинні показати рівень оволодіння навичками мислення і комунікації, вирішення складних проблем і використання правових та інших соціальних інструментів. Оцінювання повинно бути тісно пов'язаним з процесом навчання хоча б тому, що навчаючі засвоюють власне те, за що їх оцінюють. Отже, методика перевірки знань, умінь та навичок має відповідати меті та методиці викладання заняття. Якщо для перевірки знань існують традиційні способи оцінювання, то перевірка навичок вимагає набагато більше часу, а оцінити виховний ефект програми безпосередньо на занятті практично неможливо. Цінності, особисте ставлення проявлятимуться в реальному житті; завдання ж викладача — надати навчаючим можливість проявляти і захищати власну думку в будь-яких «навчальних ситуаціях» у аудиторії та поза навчального закладу.

Розглянемо типові випадки на які передчасно впроваджена Болонська система оцінювання знань і умінь не забезпечує належної результату, а тому педагогу необхідні нові підходи до завдань оцінювання:

- для досягнення результатів

необхідно вирішувати складні колективні завдання, наприклад розв'язання проблем і прийняття рішень;

- педагог бажає спонукати навчаючих до висловлювання ними розуміння ідей, а не відтворення фрагментів певної інформації;

- педагог переходить від простої перевірки знань і вмінь до оцінювання вмінь, (наприклад, здатності спільно працювати і приймати рішення, висловлювати обґрунтовані думки, уміння слухати, розв'язувати конфлікти, застосовувати знання з громадянської освіти в реальних життєвих ситуаціях);

- потрібно спонукати як викладача, так і навчаючого до роздумів над якістю навчання і над тим, як її можна підвищувати;

- треба надати навчаючим можливість демонструвати свою здатність обдумувати та вирішувати дискусійні питання й проблеми;

- оцінюють старанність, яку навчаючі вкладають у співпрацю, та заохочують їх допомагати один одному в роботі. Завдяки цьому студенти самі навчаються, впорядковують і структурують свої знання;

- намагаються повністю оцінити всі навчальні досягнення студентів та курсантів, які є результатом їх інтерактивної взаємодії.

Ми вважаємо, що оцінювання досягнень навчаючих повинно проводитись

викладачем: перевіряти і оцінювати роботу навчаючих відразу після закінчення засвоєння матеріалу, що міститься в розділі програми, а також в кінці семестру і навчального року. На відміну від існуючих сьогодні думок про відмову від поточного оцінювання на заняттях викладачеві треба приділяти більше уваги поточному оцінюванню роботи навчаючих під час заняття (а також, оцінюванню домашніх робіт), аніж тестам у кінці семестру. Діагностична і класифікаційна цінність такого «м'якого оцінювання» є важливою на заняттях. Варто також дбати про те, щоб оцінювання не заважало самому процесові навчання: воно повинно виконувати допоміжну функцію, а не бути окремою пріоритетною функцією викладача.

Беручи до уваги роботу над реформуванням оцінювання, яка ведеться Міністерством освіти і науки України, передчасно пропонувати незмінну шкалу оцінювання, але нижче представлені загальні пропозиції щодо критеріїв і способів оцінювання.

Однак перш ніж розробляти критерії і способи оцінювання, очевидним є вибір інформаційного режиму навчального заняття, тобто такого рівня змістовного наповнення матеріалом заняття, при якому відсутнє перенавантаження навчаючих. Яку ж кількість навчального матеріалу можуть ефективно засвоювати студенти різного віку на заняттях? Відповісти на це питання без спеціальних досліджень неможливо.

Доречно б було застосувати в Болонській системі запропоновану [3] кількість навчального матеріалу яка встановлюється за допомогою інформаційно-смыслових елементів тексту (ICET). За допомогою ICET легко встановити обсяг будь-якого навчального матеріалу.

Важливо пам'ятати, що завданням педагога є швидше створення умов, за яких позиції зацікавленості, відкритості, відповідальності студентів та курсантів у навчанні та їхні особистісні риси можуть розвиватися й усвідомлюватися. Цьому сприятимуть:

- включення до пріоритетів оцінювання самого процесу навчання, тобто того, як проходить робота студента чи курсанта, — на відміну від оцінювання лише результатів роботи;
- оцінювання студентів та курсантів, яке опирається на чіткі критерії, що дозволяє навчаючим взяти відповідальність за роботу та її результати, а також уможливорює самооцінку роботи та її результатів. Для досягнення цієї мети необхідно ознайомитися навчаючих з критеріями оцінки перед початком роботи, а не після її виконання;
- оцінювання досягнень студентів та курсантів, незалежно від того, чи вони значні, чи скромні — якщо вони є результатом їх справжніх зусиль;
- оцінювання зусиль, які студенти та курсанти вкладають у навчання один одного, у співпрацю;

- обговорення вправ і завдань, у процесі яких студенти та курсанти мають можливість задуматись над власним способом навчання. Приділення уваги емоціям, які у них виникають під час роботи і взаємовідносин з іншими навчаючими;

- пропонування індивідуальних і групових завдань, які вони виконують самостійно, проходячи етапи пошуку, відбору і критичного аналізу, узагальнення і записування результатів своїх досліджень;

- заохочення студентів та курсантів до самооцінки, внаслідок якої вони краще пізнають себе, свої можливості і сфери, які потрібно розвивати (почуття власної вартості, що спирається на реальне бачення власної особи);

- ініціювання дискусій, які дають змогу навчаючим формулювати власні погляди і модифікувати їх;

- підтримка ініціатив та ідей, запропонованих студентами та курсантами самостійно.

Бажано оцінювати також те, як студенти та курсанти беруть участь у навчальній діяльності — його активність на заняттях, спосіб спілкування з товаришами, готовність до співпраці і прийняття відповідальності, дотримання правил обміну думками та інших норм поведінки на цих заняттях. Цей аспект оцінювання не може замінити інших, більш суттєвих критеріїв, але його не можна недооцінювати чи зовсім не враховувати. При цьому важливо, щоб навчаючі з

початку занять могли ознайомитися з правилами поведінки на заняттях. Для цього на одному з перших занять педагогу слід разом зі студентами та курсантами опрацювати «міні-статут». Спільне створення такого переліку правил студентам та курсантам значно підвищує ймовірність того, що вони будуть прийняті, і вони будуть їх дотримуватися.

З проведеного аналізу логічно випливають наступні висновки.

Багато педагогів, які застосовують сучасні інтерактивні технології для опрацювання матеріалу важливого змісту і формування в навчаючих умінь та навичок відчувають труднощі, у виставленні навчаючим оцінок у балах. В більшій мірі, це пов'язано з відсутністю науково-обґрунтованих підходів до розробки стратегії оцінювання, яка тісно пов'язана з підготовкою і плануванням педагогом заняття.

Обов'язковим елементом структури інтерактивного заняття має бути представлення навчаючим очікуваних результатів їх діяльності на першому занятті. Кожного разу досвідчені педагоги неодмінно поставляють собі запитання: «Яким чином переконатися, що навчаючі досягли результатів?» Відповідь на це запитання може лише склавши перелік дій: що повинні вміти робити навчаючі, якщо заняття було результативним. Ці дії навчаючих і будуть показниками (або критеріями) оцінки. Використовуючи ці

критерії, педагог зможе краще сформулювати очікувані навчальні результати, висловивши їх через дії навчаючих. Очевидно, що метою заняття не завжди може бути виставлення оцінок. Вдосконалення заняття, визначення рівня розвитку і можливостей студентів та курсантів також повинні бути метою оцінювання. Як правило, єдиних рекомендацій, щодо вибору стратегії (способу) оцінювання не існує. Один педагог може вибрати метод спостереження і скласти список показників. Інший педагог надасть перевагу іншим методам. Третій може використовувати аж цілих три методики оцінювання однієї і тієї ж теми.

Тому, залежно від мети і конкретної стратегії оцінювання треба вибрати шкалу оцінювання кожного з обраних показників (критеріїв). Інколи потрібно буде застосувати, наприклад, стобальну або десятибальну шкалу. Рівень стартових комунікативних спроможностей учнів можна оцінити через категорії «високий», «середній», «низький» тощо. Глибину засвоєння тієї чи іншої конкретної навички (наприклад, активного слухання) можна простежити, звернувши увагу на частоту її

використання (наприклад, чи часто учень перефразовує й уточнює те, що він почув від свого співрозмовника). Тоді оцінку можна висловити через категорії «завжди використовує», «використовує достатньо часто», «рідко», «не використовує».

ЛІТЕРАТУРА

1. Козубцов И.Н. Обучения электротехнических дисциплин методом виртуальной компьютерной игры. // Электротехнологии, электропривод и электрооборудование предприятий: сб. НТ II Всерос. НТК: Т. 2 – Уфа: Изд-во УГНТУ, 2009. – С. 107 – 110.
2. Козубцов І.М. Концепція самостійного навчання курсантів Сухопутних військ на навчально-тренувальних засобах методом гри на віртуальному комп'ютері. // Зб. тез доп. 2 ВНТК (28 – 29 квітня 2009 р.). „ЛП”. – Львів: ЛІСВ НУ „ЛП”, 2009. – С. 77.
3. Підласий І.П. Як підготувати ефективний урок: кн. Для вчителів. – К.: Рад. шк., 1989. – 204 с.